

Мел май
К. 93

КЎЗАИ РАВҒАН

ХУДОИ 17 999 ОЛАМ

Рӯзе амири Бухоро ба Мулло Мушфиқӣ гуфт:

– Агар як рӯз тахти худамро ба ихтиёри ту супорам, дар ҳаққи ман чӣ мекунӣ?

Мушфиқӣ ҷавоб дод:

– Дуо мекунам, Худои 17 999 олам ба шумо амирии охиратро бахшад! (Яъне бимиред).

– То ҳол, – гуфт амир, – мардум дар вақти дуо «Худои ҳаждаҳ ҳазор олам» мегуфтанд, ту чаро як оламро кам кардӣ?

– Зеро як олам мамлакати Шумо буд, ки аз шарафи ҳукмронии Шумо тамоман несту нобуд шуд ва дар натиҷа 17 999 олам боқӣ монд.

ШУТУР ДАР ҲАММОМ

Рӯзе Мулло Мушфиқӣ ба ҳаммом даромаданӣ шуд, аммо ҳаммомчӣ вайро даромаданӣ намонда гуфт:

– Имрӯз калонон – амиру қозикалон даромаданд, бинобар ин ба шумо барин касони хурд ба ин ҷо роҳ нест.

Мушфиқӣ рафта як шутури бисёр калонро киро карда, ба вай чулу чағози нав зада ва нӯхтаи тоҷдоре андохта гирифт. Баъд ба бозор рафта як чомаи зарбафти калонро ҳам киро карда, ба пушти шутур пӯшонд, ба сари чағозчӯби шутур дастори калонро баст ва оварда ба ҳаммом дароварданӣ шуд. Ҳаммомчӣ бо таачҷуб пурсид:

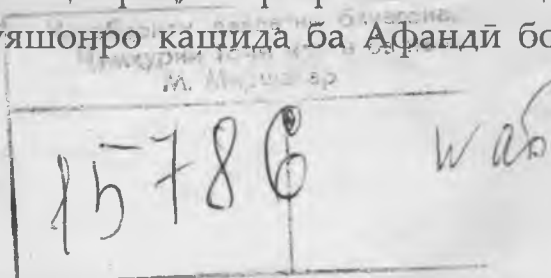
– Шумо чӣ кор карданиед?

Мушфиқӣ гуфт:

– Модом ки имрӯз ҳаммоматон ба калонон махсус будааст, ман мехоҳам, ки шутурамро ҳамин рӯз ҳаммом кунонам. Зеро ки дар калонӣ шутури ман аз амиру қозикалон калонтар аст. Агар барои калон будан тоҷу дастор ва чомаи зарбафт лозим бошад, ана тоҷу дастору ана чомаи зарбафт.

ДУ ХАРА БОРАШ

Рӯзе подшоҳу вазир Афандиро ҳамроҳ, гирифта ба саёҳат баромаданд, ҳаво гарм буд, либоси рӯяшонро кашада ба Афандӣ бор карданд.

Подшоҳ Афандиро масхара кардани шуда, гуфт:

– Афандӣ, як хара бор бардоштед-а!

– Афандӣ дарҳол ҷавоб дод:

– Не, тақсир, бори ду хара!

САЛЛАЮ ҶОМАИ ОШХҶРӢ

Афандӣ бо ҷомаи оддии фақиронаи худ ба тӯйи бое рафт. Дар тӯйхона ӯро ба қатори бойҳо ва муллоҳо роҳ надода дар тахти як айвон, дар қатори фақирон шинонданд. Дар ҳолате, ки дар хонаи калоншавандагон ошҳои сергӯшт ва равғанин дароварданд, ба пеши фақирон ва аз ҷумла, ба пеши Афандӣ оши сарқути сардшудаи бегӯшт оварда монданд.

Афандӣ, бе он ки ба он даст расонад, аз тӯйхона баромада рост ба бозори ҷома рафт ва аз он ҷо як ҷомаи абрешимии зеҳкалонро бо як докаи мисқоӣ киро карда оварду дасторро монанди муллоён баст ва ҷомаро пӯшида, оҳиста-оҳиста қадам партофта боз ба тӯйхонаи мазкур омад.

Хизматгарон ва соҳиби тӯй ин дафъа Афандиро «марҳамат кунед, марҳамат кунед!» гӯён дар пешгоҳи хона, дар паҳлуи имом шинонданд ва як табақи ланғарӣ палави гӯшти мурғ оварда, аввал ба пеши Афандӣ гузоштанд.

Ҳама машғули ошхӯрӣ шуданд. Аммо Афандӣ остини ҷома ва фаши салаашро ба рӯи табақи палав оварда:

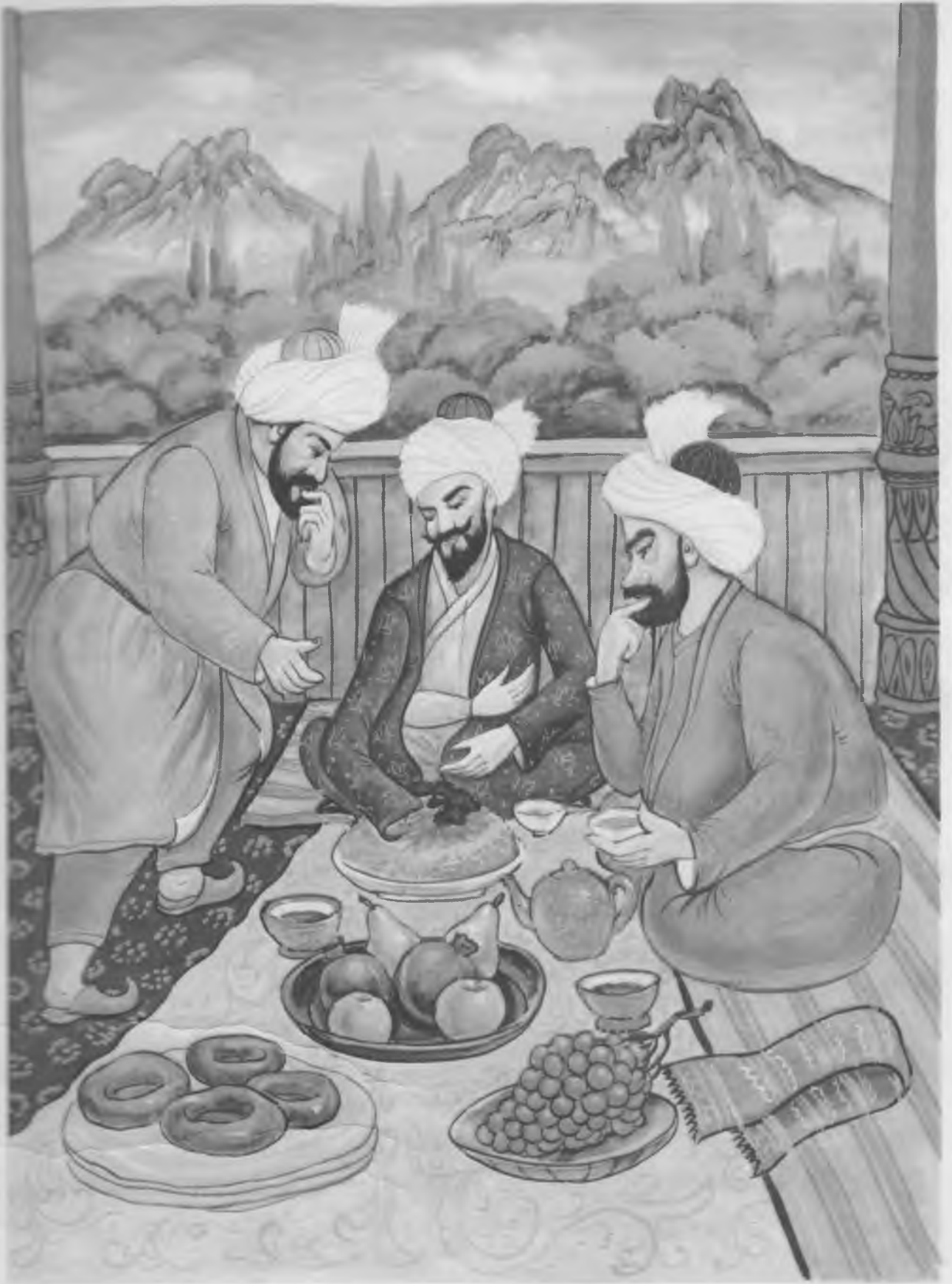
– Марҳамат кунед, гиред! – гуфтан гирифт.

Имом пурсид: – Афандӣ, ба кӣ гап зада истодаед?

– Ба саллаю ҷомаам! – гуфт Афандӣ. – Ин ҳама иззату ҳурматҳо аз они ҳамин саллаю ҷомаанд. Бинобар ин ошро бояд аввал ҳаминҳо хӯранд.

САҲВ ДАР КҶЗАИ РАВҒАН

Гӯзе кори Мушфиқӣ ба қозӣ афтоду дид, ки бе пора кораш пеш намеравад. Пас як кӯзаи дугӯшаи равғанхӯрдаро то гарданаш пур аз лой карду андак равғани думбаи обкардаро аз болои он рехта, даҳони кӯзаро бо латта баста, ба қозӣ пешкаш кард.

Қозӣ кӯзаи равғанро гирифта, кори Мушфиқиро мувофиқи табъи вай дуруст карда, ҳукмномае навишта, мӯҳр зада дод.

Фардои он рӯз зани қозӣ палав пухтанӣ шуда, дегро ба оташдон гузошту хост, ки бо кафгир аз кӯза равған бардошта, ба дег андозад, ба рӯи кафгир як парда равған, дигар ҳама лой баромад. Вай ин ҳолро ба шавҳараш маълум кард.

Қозӣ донист, ки Мушфиқӣ ўро фиреб додаст, зуд мулозими худро чеғ зада гуфт:

– Ба пеши Мулло Мушфиқӣ раву гӯй, ки «дар ҳукмномаи дирӯза як саҳв рафтааст, онро ғардонда диҳад, ки эшони қозӣ аз сари нав дуруст карда медиҳанд».

Мулло рафта ин ғапро ба Мушфиқӣ гуфт:

– Рафта ба ҷаноби шариатпаноҳ гӯед, ки бояд саҳв дар кӯзаи равған рафта бошад, на дар ҳукмнома, – гуфт Мушфиқӣ.

ФАҚАТ АЗ МАН ГУРЕЗ

Мушфиқӣ зан гирифтани хост. Бо одати замони худаш модар ва хешу таборонаш занеро, ки рӯи вайро ҳаргиз надида буд, барои ў хостгорӣ карданд. Ин зан сиёҳи дабанг, доғи нагзақдор, чӯтур, баднамо ва бадхӯ буд.

Баъд аз гузаштани айёми никоҳ ва тӯй занак аз Мушфиқӣ пурсид:

– Хешу табори мардинаи шумо бисёр будаанд, шумо ба ман фаҳмонед, ки кадоми инҳо ба ман маҳраму кадомашон номаҳраманд, то ки аз номаҳрамашон гурезам?

– Фақат аз ман гурез, дигар ҳар киро хоҳӣ, дидан ғир! – гуфт Мушфиқӣ.

ХИҶОЛАТ ПЕШИ ДУЗД

Рӯзе дезде ба хонаи Мулло Насриддин даромад.

Мулло ўро дида, дохили хонаи дарун шуду дарро аз дарун занҷир кард. Дузд чор тарафро дида, ягон чизи арзанда наёфту гумон кард, ки чизҳои қимат дар хонаи дарун аст, дарро қанда Афандиро дид. Дар ҳолате ки аз тарс забонаш мегирифт, гуфт:

– Шумо ин ҷо будед?

Мулло чавоб дод:

– Чун чизи арзандае дар хона набуд, хичолат кашида ин чо пинҳон шудам.

«ГУВОҲӢ»-И ДАРАХТ

Касе барои саёҳат ба сахро баромад, дар роҳ як ҳамён зари сурх ёфт ва дар сояи дарахте нишаста, пулҳои ёфтаашро мешумурд, ки як дӯсташ аз тарафи сахро омада, воқеаро фаҳмид.

Он кас ба ӯ маслиҳат дод, ки пулро бо худ гирифта ба сахро наравад, зеро агар дар роҳ, ба дуддон вохӯрад, ҳам пулашро мегиранд ва ҳам худашро мекушанд. Ин маслиҳат ба сайёҳ, маъқул шуда, пулҳоро бо ҳамёнаш ба он дӯсти маслиҳатгараши супурда гуфт:

– Ту ин ҳамёнро амонат нигоҳ дор, вақте ман аз саёҳат бозгардам, аз ту бозмегирам!

Бо ҳамин қавлу қарор ду дӯст аз ҳам ҷудо шуданд.

Вақте ки сайёҳ аз сайри сахро баргашт, аз дӯсти худ маблағи амонатиरो талаб кард, ӯ гуфт:

– Кадом маблағ? Ин гуна воқеаро ҳаргиз дар ёд надорам.

Сайёҳ донист, ки дӯсташ ба амонат хиёнат карданист, ночор ӯро кашида пеши Афандӣ, ки қозӣ буд, бурд.

Афандӣ аз сайёҳ шоҳид пурсид.

Сайёҳ, ғайр аз он дарахт, ки ин воқеа дар зери он рӯй дода буд, гувоҳе нишон дода натавонист. Аммо маслиҳатгар аз вучуд доштани он дарахт бохабар будани худашро тамоман инкор кард.

Мулло Насриддин ба сайёҳ гуфт:

– Акнун ки ғайр аз он дарахт шоҳиди дигаре надорӣ, рафта ҳамон дарахтро ба маҷлиси мурофия ҳозир кун, то ки аз вай ҳақиқати ҳолро пурсам.

– Дарахт чӣ гуна ба ин чо ҳозир шуда гувоҳӣ медиҳад? – гуфт сайёҳ, бо таачҷуб.

– Зуд бархез! – гуфт Афандӣ ба сайёҳ. – Рафта ба дарахт гӯй, ки бо амри қозӣ – Мулло-Насриддин ба маҷлиси мурофия зуд ҳозир шавад.

Сайёҳ, ночор барои овардани дарахт рафт.

Баъд аз гузаштани фурсате Мулло Насриддин аз маслиҳатгар пурсид:

– Ту чӣ гумон мекунӣ, дӯстат ҳамин вақт ба зери он дарахт расид?

– Не, ханӯз нарасидааст, – гуфт се мард.

Мулло Насриддин чизе нагуфта монда монда ба он ки даъвогар танҳо баргашт, Афандӣ бо ӯ гуфт:

– Дарахт пеш аз ту омаду бо забона дӯстат рафт рафт, – гуфт Афандӣ.

– Чӣ хел? – хайрон шуд даъвогар.

– Баъди рафтани ту чанд фурсат гузашт ва ба он дӯстат баромадам, ки оё ту ба назди дарахт расида боӣ, «не, ханӯз нарасидааст» гуфт ӯ ва бо ҳамин мавҷуд будани дарахт ва забонаи дӯстат рафт рафт.

Қозӣ ҳамёнро рӯнда ба соҳибаш дод.

ГУРБА КАНӢ

Як рӯз Афандӣ панҷ қалок гӯшт карда омада, ба занаш доду гуфт:

– Ин гӯштро намак карда мону бегӯӣ як шӯрбон бамаҷазт паз.

Занаш гӯштро пухта, дӯстатонро мағфат карду бегӯӣ шӯрбон напухт. Афандӣ сабаб пурсид, занаш гуфт:

– Ман барои об равам, гурбаамон омада гӯштро пухтос гӯрдааст.

Афандӣ гурбаро бо азобе дошта омаду ба тарошу монда баркашид, ки вазнаш расо панҷ қалок баромад. Ба занаш гурбаро нишон дода гуфт:

– Агар ин панҷ қалок гӯшт гӯем, гурба кани? Агар гурба гӯем, гӯшт кани?

ДЕГАТОН МУРД

Афандӣ деги ҳамсоҷашро талабид ва баъд аз ду рӯз ба он дег дегчае хамроҳ карда бурда доду гуфт:

– Дегатон зоида, ин бачааш.

Ҳамсоҷа хурсанд шуд.

Афандӣ бори дигар аз ҳамсоҷа дег талабид, аммо ин дафъа бурда наод. Ҳамсоҷа, ки ин дафъа низ бачадор шуда омадани дегашро чашмдор буд, омада дегашро талаб кард. Афандӣ гуфт:

– Дегатон мурд!

– Хеч гаҳ нашунидам, ки деге мурда бошад! – гуфт ҳамсоҷа хайрон шуда.

– Магар шунда будед, ки деге зоидааст! – гуфт Афандӣ.

ДАВОИ ДАРДИ ШИКАМ

Шахсе ба пеши табиб рафта арз кард, ки шикамам дард дорад.

Табиб пурсид, ки чӣ хӯрдааст.

Гуфт:

– Нони сӯхта.

Табиб барои чашмони ӯ дору дод, дардманд ҳайрон шуда пурсид:

– Маро шикам дард мекунад, чаро ту ба ман доруи чашм медиҳӣ?

Табиб гуфт:

– Бояд аввал чашмони туро даво кунам, зеро ки агар чашмонат сихат мебуданд, нони сӯхтаро намехӯрдӣ.

МУШФИҚӢ ВА ИМОМИ ДАРДМАНД

Мушфиқӣ баъзан табибӣ ҳам мекард. Дар яке аз шабҳои рамазон имоми гузараш ба пеши вай омада гуфт:

– Нафасам танг шуда истодааст, қариб аст ки кафида равам. Чӣ мешавад, ки ба ман ягон давои як ба як дода, чонамро халос кунед.

Мушфиқӣ имрӯз чӣ хел хӯрок хӯрдани имомро пурсид. Имом гуфт:

– Хӯроки қазоӣ нахӯрдам. Дар ифтори ҳамсоҷамон фақат сета нону як коса нишалло хӯрдам, баъд, ташвиш кашида камтар шӯрбо карда будаанд, аз вай ҳам фақат якуним коса хӯрдам; баъд, як ҳамсоҷи дигарамон манту пухта будааст, дилаш намонад, гуфта аз вай ҳам фақат сӣ-чил дона тановул кардам, баъд аз ин ки қадре ташнагӣ ориз шуд, ду коса оби хунук, се коса харбуза, як лаълӣ ангур ва баъд 5-6 дона турунҷ хӯрда будам.

Мушфиқӣ гуфт:

– Давои як ба яки ин дардатон ҳамин, ки фақат барои худатон дар ягон ҷои баланде ба қадри се газ заминро фақат се-чор газ кобонеду ба он чуқурӣ даромада, рӯболо хоб кунед, баъд таъин кунед, ки аз болоятон фақат ба қадри се-чор газ хок резанд, аз болои хок сӣ-чилта хишт чида, панҷ-шаш пора санги мрамор монда, бо гаҷ андова карда партоянд... Фақат дар ҳамон сурат ҷони шумо аз ин дард халосӣ меёбад.

АФАНДИ ДАР МИНБАРИ ВАЪЗ

Рӯзе Насриддин Афандӣ ба минбари масҷид баромада гуфт:

– Эй ҷамоат, оё медонед, ки ман ба шумо чӣ гуфтани ҳастам?

– Намедонем, – гуфтанд.

– Ҳаминро ҳам ки надонед, ба шумо чӣ гӯям?! – гуфта Афандӣ аз минбар фуromaд.

Як рӯзи дигар Афандӣ боз ба минбар баромада, ҳамон саволро такрор кард. Ҷамоат ин дафъа:

– Медонем, – гуфтанд.

– Медониста бошетон, ба гуфтани ман чӣ ҳоҷат?! – гуфта Афандӣ боз аз минбар фаромал.

Ҷамоат ин дафъаи сеюм ба минбар баромада, саволи аввалаашро дода буд, ки гуфтанд:

– Нисфамон медонем, нисфи дигарамон не.

Афандӣ:

– Ин тавр бошад, нисфи медонистагирон ба нисфи намедонистагирон гӯед! – гуфта аз минбар фаромада рафт.

АЗ МУРДАҲО ШАРМ МЕДОРАМ

Як табиб ҳар вақт ки аз пеши гӯристон мегузашт, рӯяшро бо бари ҷомааш мепӯшонид. Рӯзе як хамроҳи вай сабаби ин корро пурсид:

Табиб гуфт:

– Ман аз мурдаҳои ин қабристон шарм мекунам, зеро ки аксарияти инҳо аз доруи давоҳои ман мурдаанд.

ЯК ХУРҶАҚ ҲАМ ЛОЗИМ АСТ

Рӯзе падшоҳ Насриддин Афандиро муваҷҷаб кардани шуда, ба чил нафар аз аъён дарбори худ фармуд, ки ҳар калом яктои тухми мурғ гирифта ба хавз дароянду ба ҷоҳои маълум шендон карда бароянд. Баъд Афандиро ҷамоат гуфт:

– Афандӣ, шумо бо ҳамин чил кас ба хавз дароед, бояд ҳар калом аз хавз як донаи тухми мурғ ёфта бароред. Ҳар кас ки шир карда натавонад, як ширини аз рӯи дар даруни хавз менамояд.

Афандӣ ноилоҷ қабул кард. Ҳама якбора ба ~~аз ҷуз~~ ~~барнома~~ Он чил кас ҳар яке як донагӣ тухми мурғ пирифта ~~барнома~~ Аммо Афандӣ тағи ҳавзро бисёр кофта, чизе наёфт. Ноилоҷ аз ~~аз~~ ~~барнома~~, дастонашро монанди боли мурғон кушода ба паҳлӯш ~~аз~~ ~~ма~~ «ку-куқи-куу...» гуфт.

Ҳама ҳайрон шуданд. Подшоҳ пурсид:

– Эй Афандӣ, ин чӣ кор аст?

Афандӣ гуфт:

– Охир, ба ҳамин қадар мокиён як хурӯс ҳам лозим аст.

КҶР ВА БИНО

Нобиное дар шаби торик бо фонус аз кӯчаи пурлой мегузашт.

Аз рӯ ба рӯи ӯ касе омад. Вақте ки ба паҳлуи нобино расид, пояш лағжида афтид, ба фонуси нобино бархӯрду он аз дасти нобино ~~парид~~ рафт ва ба девор расида шикаст, шамъаш ҳам мурд.

Нобино фарёд баровард, ки акнун ман бе фонус ба ~~кӯча~~ худ чӣ гуна меравам?

Каси афтида пурсид:

– Ту ки нобиной, барои ту фонус чӣ лозим?

– Ман фонусро на аз барои худ, балки аз барои ~~ту~~ ~~барои~~ биноҳои кӯр мебардорам, то ки ба ман бархӯрда, ба лой ~~барои~~ – ҷазоб дод нобино.

ГУВОҲИИ АФАҶДӢ

Рӯзе ҳамсоия Афандӣ омада ба вай гуфт:

– Ман ба касе як ман ҷав дода будам, имрӯз ~~та~~ ~~барои~~ ӯ мункир шуд, ба козихона кашола кардам. Гулӯи козиро ~~ранга~~ ~~кардем~~ (киноя аз пора додан аст), козӣ розӣ шуд, ки ба фондан ман ~~хуш~~ ~~кунам~~. Лекин ӯ гуфт, ки: «дурӯғ ҳам бошад, ягон шохид ёфта биёр, то ки ~~сирати~~ шаръаш дуруст шавад...»

Аз шумо хоҳишмандам, ки як сари кадам ба ~~барои~~ ~~козӣ~~ рафта гӯед: «ман хабар ~~дорам~~, ки ҳамсоиям ба ин кас як ман ҷав дода буд».

Афандӣ: «бисёр хуб» гӯён ҳамроҳи ҳамсоияш ба ~~барои~~ ~~козӣ~~ рафт.

Вақте ки козӣ аз Афандӣ гувоҳӣ пурсид, Афандӣ ҷазоб дод:

– Ман хабар ~~дорам~~, ки ҳамсоиям ба ин кас як ман ~~гандум~~ ~~дода~~ буд.

Қозӣ дар ҳайрат монда гуфт:

– Ҳамсоҷаатон ҷав даъво мекунад, аммо шумо ҷаро ба гандум гувоҳӣ медиҳед?

– Ба шумо маълум аст, ки – гуфт Афандӣ, – даъвои ҳамсоҷи ман ҳам дурӯғ аст, гувоҳии ман ҳам. Вақте ки даъво ва гувоҳӣ дурӯғ бошанд, гандум аз ҷав беҳтар аст ва мӯҳронаи шумо ҳам зиёдтар мешавад.

ХУДО ҲАМФИКРИ ПОДШОҲ

Афандӣ рӯзе дар пеши подшоҳ коре кард, ки ба ӯ хуш омад ва подшоҳ ба Афандӣ гуфт:

– Аз ман ҳар чӣ хоҳӣ, талаб кун!

Афандӣ баъд аз фикри бисёре гуфт:

– Акнун ки ба ман инъом додан мехоҳед, як халта тило инъом кунед, бошад ки то охири умрам бо зану бачагонам осуда зиндагӣ барам.

Подшоҳ талаби Афандиро қабул карда, ба хазиначӣ фармон дод, ки аз хазина як халта тило оварда ба Афандӣ диҳад ва дар охири сухани худ ба хазинабон бо як гӯшаи ҷашм ишораи асроромезе карда илова кард:

– Вазнаш бояд баробари ним сер санг бошад.

Хазинабон: «хӯш, тақсир» гӯён аз пеши подшоҳ баромада рафту баъд аз фурсате як халтаи пури сарбамӯҳро оварда ба Афандӣ дод.

Афандӣ шодону шукуфон халтаро бардошта тозон-тозон ба хонаи худ рафт ва ба занаш гуфт:

– Акнун дег ҳам равғанӣ шуд, чумча ҳам, баъд аз ин агар мехоҳӣ, хар рӯз даҳ ранг либос пӯш, даҳ хел ӯсмаву сурма, сафедиву сурхӣ мол, хар рӯз даҳ бор ҳаммом рав, ман ба ту пул медиҳам. Ҳозир ин ҷо биё, ки ин тилоҳоро бо ҳам шумурем, ман ба танҳой аз ӯҳдаи ҳисоби ин намебароям.

Занаш тааҷҷубкунон ба пеши Афандӣ омад ва Афандӣ даҳони халтаро кушода дид, ки сангреза аст. Вай бо дидани ин ҳол аз занаш ҳам зиёдтар дар тааҷҷуб афтод, як ба осмон нигоҳ кард, як ба замин, баъд аз он сарашро ба сари синааш ҳам карда, дар андеша фуру рафт ва чизе нагуфт:

Оқибат занаш дилтанг шуда пурсид:

– Ин чӣ ҳол аст, ин сангрезаҳоро ба шумо кӣ дод ва шумо ҷаро бардошта омадед?

– Ман аз подшоҳ як халта тило талабона будам, он вомасофи
фиребгар ба ҷои тило санг додааст, – гуфт Афандӣ бо оҳисти афсӯс.

– Подшоҳ ҳам девона нест, ки ба шумо як халта тило дода, – гуфт
занак бо оҳанги таъна, – шумо тилоро аз подшоҳ не аз тило талабед.

– Занак, ин гапат маъқул аст, – гуфт Мулло Насриддин ва таҳорат
кард, намоз хонд ва дастҳояшро ба ҳаво бардошта ба овози биванд:

– «Худоё, худовандо, аз хазинаи ғайбат як халта тило бафарист!» –
гӯён дуо кардан гирифт...

Ҳамсои Афандӣ, ки дар хоби ширин буд, аз фарёи ӯ белор шуда,
«чӣ гап бошад?» гӯён ба бом баромад ва дид, ки Афандӣ аз Худо тило
металабад. Ҳамсоя қадре аҳволи Афандиро тавона карда истода,
дилтанг шуду як нимхиштиро аз лаби бом канда ба тарафи Афандӣ ҳаво
дод.

Афандӣ, ки садои аз ҳаво афтодани чизеро шунид, бо оҳанги
шодмонӣ:

– Занак! – гуфт, – чироғро биёр, ки Худо аз хазинаи ғайбати дод!

Занак чироғро овард, Афандӣ дид, ки дар ин халта як порча
хишти пухта истодааст, ба занаш нигоҳ карда гуфт:

– Маълум шуд, ки Худо ҳам бо подшоҳ ҳамфайр будааст.

ТУХМИ МУРҒ ЧИСТ?

Дар маҷлиси подшоҳе суҳан дар бораи аҳмақи марафт. Яке чунин
ҳикоят кард:

«Рӯзе ман даҳто тухми мурғро дар домани гӯл пинҳон карда, ба
аҳмаке гуфтам:

– Агар дарёбӣ, ки ман дар доман чӣ чиз дорам, нимак ин тухмҳои
мурғ, ки дар доман дорам, аз они туст ва агар дарёбӣ, ки ин тухмҳои
мурғ чандтоанд, ҳамаи ин даҳто тухми мурғ, ки дар доман дорам, аз они
ту мешавад.

Аҳмак гуфт:

– Бародар, ман Худо нестам, ки илми ғайбро донам. Хеч набошад
аломатҳои ин чизи пинҳонкардаатро гӯй, шояд бо ёрии ақл дарёбам:

– Чанд чизи зардранг аст, ки дар миёни чанд чизи сафедранг
печίδαаст, – гуфтам ман.

– Ёфтам, – гуфт аҳмак бо хурсандии тамом ва эзоҳ дод:

– Сабзихоро бо тӯрӯхо аралаш карда, дар доман пинҳон кардай!

Аҳли маҷлиси подшоҳ бо шунидани ин ҳикоят хандиданд ва дар ин катор подшоҳ ҳам хандид.

Баъд аз таскин ёфтани хандаи аҳли маҷлис подшоҳ аз ҳикояткунанда пурсид:

– Охир ту дар домани худ чӣ чизро пинҳон карда будӣ, ки барои дарёфтани он аҳмақи бечораро ин қадар саргардон кардӣ!

Ҳикояткунанда гуфт:

– Чӣ чиз будани чизҳои пинҳонкардаамро касе меёбад, ки чӣ чиз будани тухми мурғро донад.

Аҳли маҷлис боз хандиданд. Аммо подшоҳ дар андеша фуру рафт, ҳамонро фикр мекард, ки чӣ чиз будани тухми мурғро дарёбад.

ИН САЛЛАЮ ЧОМАИ МАН НЕ...

Мушфиқӣ шабе аз паскӯчаи Бухоро гузашта истода дид, ки дар сари роҳ як маст чурт парида хобидааст. Мушфиқӣ он мастро ин тараф ва он тараф гелонда диду шинохт, ки раиси шаҳр будааст; ба даҳону биниаш боб карда се-чор лагад фурувард. Аммо маст хушёр нашуд. Баъд Мушфиқӣ саллаю чомаи вайро кашида гирифт ба роҳаш рафт.

Саҳарӣ раис хушёр шуда, ба раисхона рафту ба муллозимонаш гуфт.

– Имшаб аз хона саллаю чомаи маро дуздида рафтаанд. Шумоҳо дар кӯчаю бозорҳо диққат карда гардед, ҳамин чизҳои маро дар даст ё дар сару тани ягон кас дида шиносед, ҳамон одамро ба пеши ман гирифта биёред!

Муллозимони раис дар кӯчаҳо гашта, баногоҳ чашмашон ба Мушфиқӣ афтиду дар сару тани вай саллаю чомаи раисро шинохтанд ва ӯро кашолаю пуштора карда ба раисхона бурданд. Раис Мушфиқиро дида дарғазаб шуду чеғ зад:

– Саллаю чомаи ман аз кучо ба туи муттаҳам расид?

Мушфиқӣ бо оромӣ ҷавоб дод:

– Тақсир, аввал пурсиш, баъд кушиш гуфтаанд. Ман дина шаб аз фалон паскӯча гузашта истода, мастеро вохӯрдам, ки дар сари роҳ ба хоку лой ҷӯлида хобидааст, се-чор лагад кӯфтам, хушёр нашуд. Охир саллаю чомаашро кашида гирифтам. Агар ҳамон маст шумо бошед, ин саллаю чома ҳам аз они шумо будагист, марҳамат карда гиред.

Раис дид, ки аз ин гап шарманда мешавад, телба шуда гуфт:

– Не, не ин саллаю чомаи ман набудааст, ба корат рафтан гир!

Аҳли маҷлиси подшоҳ бо шунидани ин ҳикоят хандиданд ва дар ин қатор подшоҳ ҳам хандид.

Баъд аз таскин ёфтани хандаи аҳли маҷлис подшоҳ аз ҳикояткунанда пурсид:

– Охир ту дар домани худ чӣ чизро пинҳон карда будӣ, ки барои дарёфтани он аҳмақи бечораро ин қадар саргардон кардӣ!

Ҳикояткунанда гуфт:

– Чӣ чиз будани чизҳои пинҳонкардаамро касе меёбад, ки чӣ чиз будани тухми мурғро донад.

Аҳли маҷлис боз хандиданд. Аммо подшоҳ дар андеша фуру рафт, ҳамон фикр мекард, ки чӣ чиз будани тухми мурғро дарёбад.

ИН САЛЛАЮ ҶОМАИ МАН НЕ...

Мушфиқӣ шабе аз паскӯчаи Бухоро гузашта истода дид, ки дар сари роҳ як маст чурт парида хобидааст. Мушфиқӣ он мастро ин тараф ва он тараф ғелонда диду шинохт, ки раиси шаҳр будааст; ба даҳону биниаш боб карда се-чор лагад фурувард. Аммо маст хушёр нашуд. Баъд Мушфиқӣ саллаю ҷомаи вайро кашида гирифт ба роҳаш рафт.

Саҳарӣ раис хушёр шуда, ба раисхона рафту ба муллозимонаш гуфт.

– Имшаб аз хона саллаю ҷомаи маро дузда рафтаанд. Шумоҳо дар кӯчаю бозорҳо диққат карда гардед, ҳамин чизҳои маро дар даст ё дар сару тани ягон кас дида шиносед, ҳамон одамро ба пеши ман гирифта биёред!

Муллозимони раис дар кӯчаҳо гашта, баногоҳ чашмашон ба Мушфиқӣ афтиду дар сару тани вай саллаю ҷомаи раисро шинохтанд ва ӯро кашолаю пуштора карда ба раисхона бурданд. Раис Мушфиқиро дида дарғазаб шуду ҷег зад:

– Саллаю ҷомаи ман аз кучо ба туи муттаҳам расид?

Мушфиқӣ бо оромӣ ҷавоб дод:

– Тақсир, аввал пурсиш, баъд кушиш гуфтаанд. Ман дина шаб аз фалон паскӯча гузашта истода, мастеро вохӯрдам, ки дар сари роҳ ба хоку лой ҷӯлида хобидааст, се-чор лагад кӯфтам, хушёр нашуд. Охир саллаю ҷомаашро кашида гирифтам. Агар ҳамон маст шумо бошед, ин саллаю ҷома ҳам аз они шумо будагист, марҳамат карда гиред.

Раис дид, ки аз ин гап шарманда мешавад, телба шуда гуфт:

– Не, не ин саллаю ҷомаи ман набудааст, ба корат рафтан гир!

ДОРУИ МУШКУШАК

Зани Мушфиқӣ ба шӯяш таъна зада гуфт:

– Аз ин қадар хонашинӣ чӣ мегиред? Шумо ҳам дигар шӯҳо барин ягон касбу кори фоиданок дошта бошед...

Мушфиқӣ бисёр фикр карда, охир касби дорифурӯширо мувофиқ ёфт. Вай як рӯз дар миёнҳои бозор як тӯрба хокистарро монда: «Доруи мушқушак мефурӯшам, доруи мушқушак!» гӯён фарёд задан гирифт. Ба харидорон аз ҳамон хокистар ба қоғазҳо кам-кам печонда меод. Як харидор тариқои кор фармудани ин «дору»-ро пурсид. Мушфиқӣ ҷавоб дод:

– Аввал мушро дореду аз думаш гирифта ба замин ҳуҷ занед, баъд ба ҳоли худаш монда як қадар нигоҳ карда истед, дидед, ки муш ҳеҷ ҳаракат намекунад, баъд аз ин дору ба даҳону бинии вай камтар ҷо диҳед. Ана бо ҳамин муш ҷо ба ҷо мемурад ва шумо аз зараррасонии вай халос мешавед!

Харидор гуфт:

– Шумо одами аҷиб будед-ку! Баъд аз он ки мушро доштам, бе доруи шумо ҳам зада мекушам!

– Шумо аввал аз доруи ман харед, баъд мушро хоҳ аз рӯи гуфти ман кушеду хоҳ аз рӯи гуфти худатон – ихтиёр ба дасти бахтиёр! – ҷавоб дод Мушфиқӣ.

ХОҶА ҲОФИЗ ВА ХИШТРЕЗ

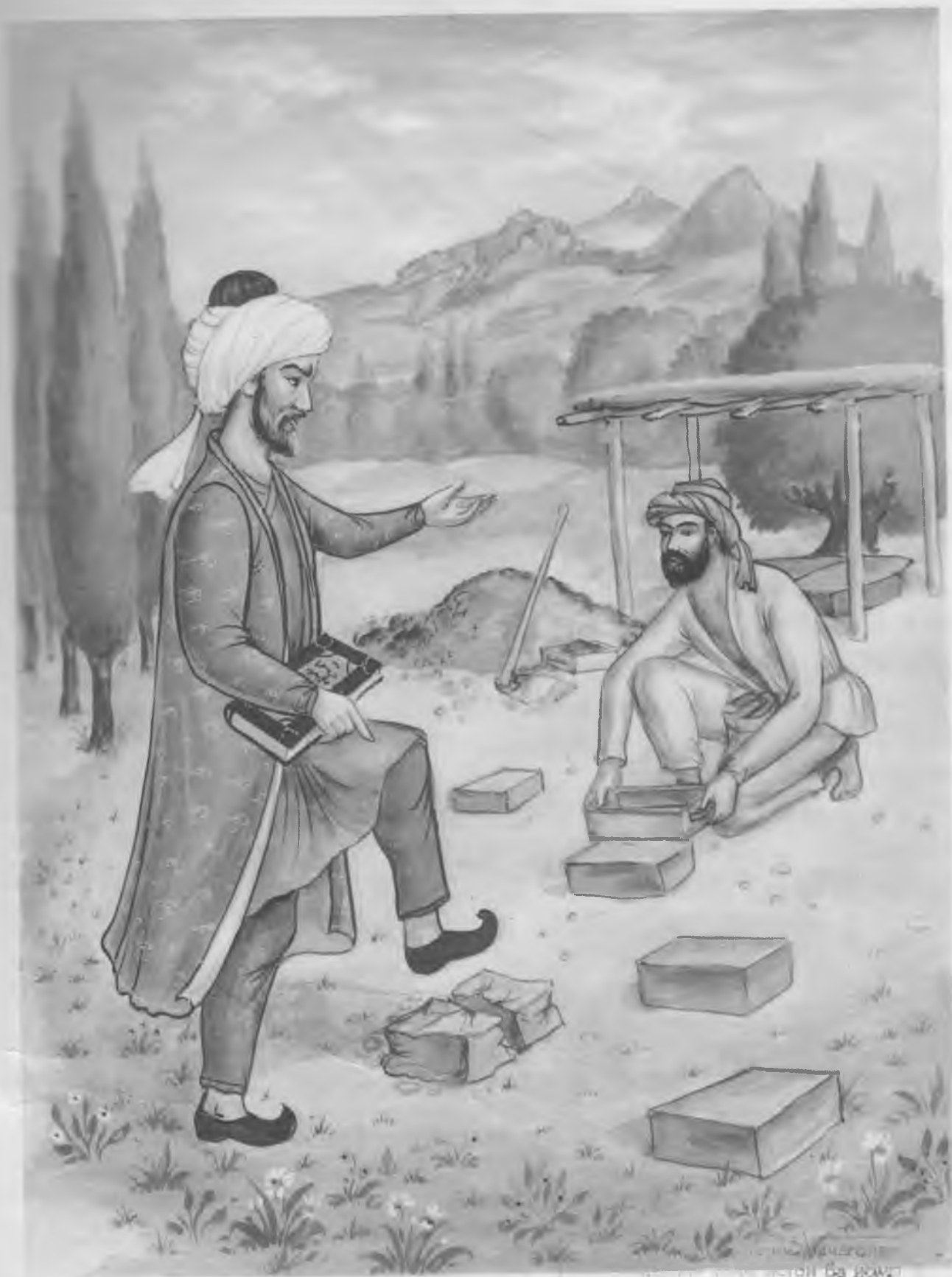
Хоҷа Ҳофизи Шерозӣ аз роҳе мегузашт. Дар паҳлӯи роҳ як хиштреро дид, ки шеърҳои ӯро ғалат-ғалат хонда истодааст. Ҳофиз андак гӯш доду баъд якбора хиштҳои рехта мондаи хиштреро пахш карда гузаштан гирифт. Хиштреро ӯро дида тохта омаду аз гиребонаш гирифта дашном дод:

– Магар чашмат кӯр аст, ки роҳро монда аз болои хиштҳо меравӣ ва мехнати маро барбод медиҳӣ?

Ҳофиз ҳам гиребони ӯро маҳкам чуфт карда гирифта гуфт:

– Магар ту деваонаӣ, ки шеърҳои хуни дил хӯрда навиштаи маро расво карда, ғалат мехонӣ?!...

Н
К
И
Г.
К
Й
Д
Ч
О
И
Е
И
Ю
К
ИЗ
Ш
Ш
И
О

Т. М. Вахидов
«...»
И. Вахидов

15786	
-------	--

ДУ СУРАТКАШ

Ду сураткаш дар устодӣ ва санъаткорӣ бо ҳам мудом баҳс мекарданд. Сураткаши якум сурати як сар ангурро чунон устодона кашид, ки дар дидан аз ангури ҳақиқӣ ҳеҷ фарк намекард. Вакте ки он суратро ба шохи дарахте овехта монд, баъзе парандаҳо ангури ҳақиқӣ пиндошта, омада ба вай нӯл мезаданд ва сураткаш ин ҳолро ба рақиби худ нишон дода, баландии санъати худро исбот кард.

Сураткаши дуюм барои нишон додани санъаташ сураткаши якумро ба хонааш бурд ва пардаеро нишон дода гуфт:

– Санъатҳои ман дар пушти ҳамин парда истодаанд, кушола бин, меписандӣ ё не?

Сураткаши якум даст бурда мехост пардаро бардорад, лекин дид, ки он парда набуда, сурати пардае будааст, ки дар девори хона моҳирона кашида шудааст.

БОҚӢ ВА СОҚӢ

Дар Бухоро Боқимумсик ном бои хасиси чирқадонхӯре буд, ки дар болои як мири пул рост меистод. Дар мумсикӣ ва хасосат ҳудахро беҳамто мешумурд ва бо ин сифаташ фаҳр мекард. Як рӯз касе ӯро ба шӯр овард.

– Шумо беҳуда дар хасисӣ худатонро якто шумурда гаштаед. Дар Самарқанд Соқимумсик ном як бой баромадааст, ки дар хасисӣ шуморо ба як нӯл мезанад!

Боқимумсик бо шунидани ин гап якбора оташин шуд ва:

– Афлотун бошад ҳам, дар ин қор аз ман номдортар ва устотар набудагист! Кай, Соқимумсикашро ҳам як рафта бинам, чӣ қадар қурбу қаромат доштааст! – гӯён ба роҳи Самарқанд даромад.

Дар Самарқанд ҳар ду мумсик бо ҳам ошно шуданд, ҳамдигарро аз «фазилати» ҳудашон хабардор намуданд. Боқимумсик ба қор фармудани найранг сар кард:

– Бародар Соқибой, ба сар қазое афтода, дар шаҳри шумо мусофир шудем, як қадар чой оварда будем, ба фурӯш нарафта истодааст, чӣ мешавад, ки то пагоҳ ду танга қарз дода истед!

Соқимумсик ба як ҳолати печубнок афтода хеле фикру хаёл

ва нихоят ба ҳамин шарт розӣ шуд, ки рӯзи дигар пагоҳӣ ду тангаро дуним танга карда, бо ним танга фоидааш гирад. Боқимумсик ӯро қабул кард ва ду тангаро гирифта: «бо ҳамон қадар овозадорӣ бо ба ёк хонаи ман ликқӣ афтид...» гӯён ба Бухоро гашта омад.

Соқимумсик нигоҳ кард, ки аз мобайн як рӯз-ду рӯз гузашта бошад, аз Боқимумсик дарак нест. Дар қаҳр шуда худ ба худ гуфт:

– Сизнам ба чил рафта, ба касе як пулавро набахшидаам, ки ба даст, ки аз Бухоро барин ҷой омада ду тангаи маро хӯрда мерафтааст!..

Сонӣ вай шитобон ба Бухоро рафт. Боқӣ омадани Соқиро шунида ба зану фарзандонаш гуфт:

– Ман қасдан мурда барин шуда хоб мекунам, шумоҳо бо овози баланд гиря кардан гиред. Ҳар кас омада маро пурсад, «ҳамин шаб ба ҷаҳаннам мурда монданд» гӯед...

Вакте ки Соқӣ омада пурсид, аҳли хонадони Боқӣ мувофиқи гуфтаи ӯ ҷавоб доданд. Соқӣ афсӯси бисёр хӯрда:

– Ман ошнои наздики Боқибой ҳастам, ба ман таъин карда буданд, ки «хар вақт ман мурам, худат бо дасти худ шӯёнда гӯр мекуни»; ҳозир покшӯӣ мебиёрам! – гуфту баромада рафт ва аз кӯча чор-панҷ адад ҷуволдӯз ва ду нафар покшӯӣ овард. Фармуд, ки ду банд хори хушк ва як дег обро шақаррос занонда ҷӯшонда оварда диҳанд, баъд аз хона ғайр аз ҳудашу покшӯён ҳамаро бароварда дарро маҳкам кард ва ба сари «мурда» рафта гуфт:

– Акнун ба дастам афтидӣ, ду тангаамро медиҳӣ ё ки ҷуволдузҳоро ба баданат халонам?

Аз «мурда» овозе набаромад. Соқӣ ҷуволдузҳоро аз яксар халонда бадани Боқиро хуншор кард. Баъд боз гуфт:

– Лаънатӣ, гап зан! Ду тангаамро медиҳӣ ё ки ба болои хор хобонда бо оби ҷӯшон шӯям?

«Мурда» на овоз мебаровард ва на мечунбид. Соқӣ хорҳои хушкро паҳн карда Боқиро ба болои он хобонда, ду-се маротиба ба ҳар тараф ғелонд, дид, ки бо ин ҳам нашуд, оби ҷӯш рехта сар то пояшро ба покшӯён шӯён ва ба кафан печонда тайёр карду ҳам шуда ба гӯшаш гуфт.

– Хотирчамъ бош, ки то ду тангаамро надихӣ, бо ин найрангҳо аз ман халос намехӯрӣ!

Азбаски «мурда» боз ҳам садое набаровард, Соқӣ фармуд, ки тобут оварда ӯро андозанд. Андохта ба сари қабр бурданд.

Соқӣ:

– Худораҳматӣ Боқибой ба ман таъин карда буданд, ки ҳар вақт ман

мурам, худат ба қабр мемонӣ! – гуён «мурда»-ро бардошта ба қабр гузошт ва боз такрор кард:

– Бокибой, беҳуда ба чонат чабр нақун, хонд ба бонд, ба ладани ду тангаам розӣ шав, вагарна дари қабрро маҳкам маҳкам баъд ба ростӣ мемури!!!

Боқӣ боз ҳам ҳаракат намекард. Соқӣ дари қабрро маҳкам кард. Одамон Қуръон хонда аз сари қабр рафтанд. Лекин Соқӣ ба мурдаи ҳақиқӣ будани Боқӣ ҳоло ҳам бовар намекард. Бинобар ин дар ҷиша «албатта мебарояд, дошта мегирам...» гуфта дар паҳлӯи гӯри ӯ ба як гӯри кӯҳна даромада поида хоб кард.

Вақт аз нисфи шаб гузашт, аммо ханӯз Боқӣ ва Соқӣ дар гӯр хоб буданд. Дар ҳамин вақт панҷ-шаш нафар дузд омада, дар наздикии гӯри онон нишастанд ва чизҳои дуздидашонро тақсим карданд. Танҳо як шамшер дар мобайн монд, ки ҳар яке аз дуздон «ман мегирам!» гуён дар болои он чанҷол бардошт. Дар охир яке аз онҳо гуфт:

– Аз ин гӯрҳои нав якашро кушода мурдаашро мебарорему дар мобайн монда, бо шамшер як-як зада мебинем. Ҳар кас ки бо як задан мурдаро аз миёнаш ду бўлак карда тавонад, шамшерро ҳамон кас мегирад!

Ин маслиҳат ба ҳамашон маъқул шуд. Пас гӯри Боқӣ мумсикро кушода, ӯро бароварда истода буданд, ки Боқӣ бо ваҳми чон тамоми овозашро сар дода фарёди дахшатноке кашид.

– Э мурдаҳои қабристон! Хезед, ки моро ин худобехабарҳо тагипо карда истодаанд!..

Соқӣ мумсик, ки дар гӯри дигар хобида буд, ба ӯ хамовоз шуд:

– Мо хестем, дигарон ҳам хезетон!!!

Дуздон аз ин овозҳои мудҳиш дилкафак шуда, молу чизҳоиашонро партофта гурехтанд ва рафта ба сардорашон сурати воқеаро баён карданд. Чанд нафарашон аз тарс мурд. Сардорашон бовар накард, онҳоро сарзаниш кард ва худаш танҳо хеста ба сари қабристон омада дид, ки ду кас дар як ҷо нишаста молҳои дуздонро тақсим карда истодаанд. Охира ба ақибӣ Боқӣ омада ҳам шуда истод.

Баъд аз он ки чизҳоро тамоман тақсим карда шуданд, Соқӣ ба Боқӣ гуфт:

– Қанӣ акнун ду тангаи маро деҳ!

Боқӣ дар ғазаб шуда ҷавоб гардонид:

– Аз пушти ду тангаат ба ҳамин қадар чизҳои қиматбаҳо соҳиб шудӣ, магар иншо ҳеч баробари ду тангаат нашудаанд, ки боз даъво мекуни?

Соқӣ гуфт:

– Ин чизҳо бахти ҳардуямон буданд, ту ҳам гирифтӣ, ман ҳам гирифтаам. Аммо он ду танга ба ин чизҳо дахл надорад, зуд бош, ёфта дех.

Дар ҳамин вақт Боқимумсик оҳиста ба ақибаш нигоҳ карда бо гӯшаи чашм дид, ки сардори дуздон каллапӯши наvero дар як шохи сараш монда нишастааст:

– Ма, ба ҷои ду тангаат! – гуфта каллапӯши сардори дуздонро чанг зада гирифта ба Соқимумсик дод.

МАЛАХАК

Зани як одами фақир ба ҳаммом рафт. Ҳаммомчизан ӯро ба ҳаммом роҳ надода гуфт:

– Имрӯз зани сарраммоли подшоҳ ба ҳаммом даромадааст ва амр додаст, ки касеро ба ҳаммом роҳ надихам.

Фақирзан аз ин ҳаракати ҳаммомчизан маъюс шуда, ба хонааш баргашт ва дар хона бо шавҳараш низоъ сар карда гуфт:

– Ё бояд раммоли карда сарраммоли подшоҳ шавӣ, ё маро талоқ диҳӣ, ба ғайр аз ин роҳи сеюме нест.

Фақирмард дар ҳолати душвор монда буд, ӯ фикр мекард: «Агар ин зан аз дастам баромада равад, мумкин нест, ки ман зани дигаре гирифта тавонам, агар «раммоли мекунам» гӯям, аз ин кор хабаре надорам, пас чӣ бояд кунам?..»

Фақирмард бо ҳамин мулоҳизаҳо ба зани худ гуфт:

– Ҷорое ғайр аз ин нест, ки ман бояд ба хотири ту раммоли кунам, аммо ин корро ҳеҷ намедонам. Акнун худат роҳ нишон дех! Ман ба раммол шудан тайёрам.

Занак дар ҷавоби шавҳараш гуфт:

– Ҳозир бархезу ба дарбори подшоҳ рав ва арз кун, ки ман раммол мебошам. Ҳар чизе ки подшоҳ аз ту пурсад, мӯҳлат гир. Ба хона биё ва ман ҷавобашро мегӯям, ту рафта ба подшоҳ ҷавоб медиҳӣ!

Фақирмард тарсону ларзон ва паси сар хорон-хорон ба дарбори подшоҳ рафта арз кард, ки: «ман раммол мебошам ва ба хизмат тайёрам».

Иттифоқо ҳамон рӯз як дона алмоси подшоҳ гум шуда буд ва раммолҳои дигар, ҳатто сарраммол ҳам дуздҳо наёфта буд ва подшоҳ ба як раммоли нав мӯҳтоҷ буд. Бинобар ин аризаи фақирмард даррав қабул шуду ӯро подшоҳ ба ҳузураш дароварда ёфта додани алмоси худро ба ӯ фармуд.

– «Алмос?... Ин чӣ бошад?...» – фикр кард фақирмард.

Подшоҳ аз андешаманд шуда истодани раммол пай бурд, ки ӯ чӣ будани алмосро худ намедонад, бинобар ин эзоҳ дод.

– Алмос, як чизи қиматбахост, ки барои зинат ба кор меравад. Хусусан алмоси ман аз чинси бисёр аъло буд. Агар вайро ёфта диҳӣ, ҳаққи хизматат хароҷоти яксолаатро мебардорад.

Фақирмард аз чизҳои зинатӣ танҳо «марҷон»-ро шунда буд, зеро зани ӯ ҳамеша «дигар занон марҷон доранду ман надорам, ба ман ҳам марҷон ёфта дех!» – гуфта ӯро танг мекард.

Ба ҳамин мулоҳиза ба подшоҳ гуфт:

– Медонам, медонам, марҷон аст. То фардо ёфта медиҳам.

Подшоҳ гуфт:

– Алмос аз марҷон бисе қиматтар аст.

– Медонам, медонам марҷон аст, марҷон хуб аст! – гӯён раммол сухани подшоҳро бурид.

Подшоҳ ба ин «нодон» дуру дароз гуфтугузор карда истоданро лозим надониста гуфт:

– Хуб, чизе ки бошад, вайро ёфта медиҳӣ ё не?

– Марҷон аст, то фардо мӯҳлат диҳед, ёфта медиҳам!

Подшоҳ бе он ки ба ёфт шудани алмосаш бовар дошта бошад раммолро рухсат дод.

Раммол ба хонааш омада, воқеаро ба занаш ҳикоя кард. Зану шӯй дар бораи фардо ба подшоҳ чӣ ҷавоб додан дар маслиҳат буданд, ки дарвоза так-так шуд. Раммол дарро кушод. Як зани ҷавони соҳибҷамол, ки сару рӯяш бо зинатҳои шоҳона оро дода шуда буд, ба хона даромад ва раммолро ба гӯшае бурда ба вай гуфт:

– Ман ба шумо сад тилои сурх медиҳам, ки фардо сирри маро дар пешии подшоҳ фош накунад. Лекин барои дурӯғ набаровардани сухани ширӯзан шумо ман алмосро ба мурғи марҷон меҳуронам. Шумо фардо ба подшоҳ гӯед, ки «алмосро мурғи марҷон хӯрдааст», подшоҳ мурғро меҳуронад ва алмос аз даруни мурғ мебарояд, шумо аз подшоҳ ҳам ҳаққи хизмати дурӯғе мегиринад.

Раммол бе он ки ҳақиқати ҳолро донед, қал тилои нақро аз дасти заник гирифта, тақлифи ӯро қабул кард ва дурӯғи кам буд, ки ғайри ҷаҳлмандонаш роҳи ёфта додани чизи шумораи камро ба подшоҳ ёфт шуд.

Бовар ба ин тавр буд, алмоси подшоҳро занони хеле соҳибҷамол, ки қанбаққи подшоҳи буди «Марҷон» ном аз ӯ, дурӯғи кам буд.

Вақте ки баъзе подшоҳ ба раммол сӯзан дар бораи алмоси меҳрафт, ӯ аз пушти дар гӯёи меҳрафт. Қаллоқи «марҷон»-ро аз забони раммол

шунда, якин донист, ки «ӯ дузд ро ёфтааст ва ба чӣ мулоҳизае бошад, аз
дасти ӯ ситонда додани вайро фардо мавкуф гузоштааст».

Вақте ки раммол ба хонаи худ баргашт, канизак ҳам аз дунболи ӯ
давида ва ба тарзе ки дар боло дидем, кори худро ислоҳ кард.

Фардои он рӯз раммол алмоси подшоҳро аз даруни мурғи марҷон
ёфта дода, соҳиби инъом шуд.

Баъд аз як ҳафтаи ин ҳодиса дуздон хазинаи подшоҳиро заданд,
тило, танға ва ҷавоҳири бисёреро гирифта бурданд.

Подшоҳ боз кас монда, раммоли навро оваронда, ёфта додани
чизҳои аз хазина гумшудаашро хоҳиш кард.

Раммол ба ҳоли душворе монда «ҳар чӣ қадар дер шавад, ҳамон
қадар беҳтар аст» гӯён аз подшоҳ чил рӯз мӯҳлат гирифта ба хонаи худ
омад ва бо зани худ маслиҳат мекард, аммо ҳеҷ тадбире ба хотирашон
намерасид, ки хазинаи гумшударо пайдо кунанд.

Раммол ба зани худ мегуфт:

– Баъд аз чил рӯз дурӯғ будани раммолии ман ба подшоҳ маълум
хоҳад шуд, дар он вақт дур нест, ки подшоҳ ҳар чизеро ки ба ман додааст,
талаб карда гирад, ҳатто аҷаб нест, ки бинобар дурӯғгӯиам маро кушад.

Шаб шуд раммол ба занаш гуфт:

– Аз чилрӯза умри боқимондаам як рӯзаш гузашт...

Шаби дуюм расид, раммол ғамгинона ба занаш гуфт:

– Акнун аз чил ду рафт...

Шаби сеюм расид, раммол гуфт:

– Аз чил се рафт...

Ба ҳамин тариқ аз мӯҳлати чилрӯза 39 рӯз гузашт, раммол ба зани
худ гуфт:

– Имрӯз 39 шуд, танҳо як монд, фардо чил пур мешавад, кор тамом
вассалом...

Дар ҳамин вақт аз бом касе ба рӯи ҳавлӣ фаромад. Занак фарёд
кашид:

– Дузд омад!

– Ман барои сулҳ омадаам, натарсед! – гуфт он кас.

Раммол ба тарсу ларзи бисёр ӯро пешвоз гирифта пурсид:

– Чӣ гуна сулҳ мекунед?

– Ман ба шумо як халта тило оварда медиҳам. Аммо чизҳоеро, ки аз
хазинаи подшоҳӣ дуздиам, бе он ки як сӯзанаширо кам кунем, бурда дар
зери фалон ғор пинҳон мекунем. Шумо ба подшоҳ хабар диҳед, ки кас
фиристода чизҳои дуздондаашро кашонда гирад. Аммо шумо моро
дастгир накунед ва ба куштан надихед.

Раммол ба се ки тасодуфи раҳмат, дониш, ба ҳама-ро раҳмат кард. Он кас дар тамоми ғайриҷаҳи рафта ва қалби тамоми онҳо раҳмат кард, ки сирри онҳоро ғайри накунад.

Асли воқеа ин гуна буд:

Чил нафар дузи казими раҳматро донишманд. Вақте ки подшоҳ кори онҳоро ба раммол дод, дар дили онҳо ман афтад, онҳо метарсанд, ки мабодо раммол сирри онҳоро қалби дастрашон кунонад. Бо вучуди ин дуздон то 39 рӯз сир карданд. Шабе 39-ум сардори дуздон барои ахволфаҳми ба боми раммол баромада ғайри вонд! Вақте ки аз даҳони раммол калимаҳои «имрӯз 39 дузд тамоми як монд, фардо чил пур мешавад, кор тамоми, вассалом»-ро шунанд, ӯ гуфта кард, ки «раммол чил нафар будани дуздонро ёфтааст, то қол ӯ қалби 39 нафари онҳоро муайян кардааст ва кор тамоми мешавад».

Сардори дуздон бо ин мулоҳиза бо раммол суҳб карданиро мувофиқ дид ва ба тартибе ки дида гузаштем, дили раммолро ёфт.

Бо ҳамин ҳодисаи тасодуфи раммол молҳои хазинаи подшоҳро ҳам ёфта дод.

Подшоҳ ба раммол гуфт:

– Акнун туро дар пеши худ як имтиҳони дигар мекунам, агар аз ин имтиҳон дуруст барой, туро саррамоли таъйин мекунам. Ҳозир, то барои он озмоиш тайёр шудани ман, ту аз хона берун баромада исто!

Раммол аз пеши подшоҳ баромад. Подшоҳ хост, ки дар мушташ чизеро пинҳон кунад ва дар дили худ гуфт: «агар ангуштарин ва ё монанди ин як чизи муқаррариро дар муштам пинҳон кунам, аҷаб нест, ки раммол бо қиёс ба гумон дарёбад, бояд чизеро пинҳон кунам, ки харгиз ба хогири касе нагузарад».

Подшоҳ дар бораи ин гуна як чиз фикр мекард, ки як малах аз равзан ба хона даромад. Подшоҳ хост, ки он малахро дошта пинҳон кунад. ӯ ба ҳамин ният аз ҷояш хеста ба малах чанг зад, аммо малах ба даст надаромад ва раҳой ёфт. Дар мартабаи дуҷуми чанг задани подшоҳ ҳам малах ба даст надаромада халос шуд. Аммо дар мартабаи сеҷум малах дар чанголи подшоҳ банд шуд, подшоҳ вайро дар мушти худ пинҳон карду раммолро пеши худ чеғ зада дароварда гуфт:

– Дарёб, ки дар мушти ман чист?

Ба назари раммол охири рӯзи хушбахтии худаш намоян шуд буд, ӯ харгиз наметавонист, ки дар мушти подшоҳ чӣ чиз аст. Ба ин аҷаб муносиби холи худ гуфт:

– «Як бор қастӣ малаҳак, ду бор қастӣ малаҳак, онро ба дастӣ малаҳак», – гуфт раммол меност ба худаш бегӯяд, ки «як бор малаҳак».

алмосро аз мурғи марҷон ёфтӣ ва аз чанги подшоҳ частӣ – раҳой ёфтӣ, дуюм бор дуздонро ба тарзи тасодуфӣ ёфтӣ, боз частӣ – раҳой ёфтӣ, акнун ин чизро наёфтию ба даст афтодӣ».

Аммо подшоҳ:

– Ёфтӣ, ёфтӣ! – Гӯён мушташро кушод ва аз дасти ӯ малах парида рафт.

Подшоҳ мувофиқи ваъдаи худ раммолро саррамоли худ кард ва зани ӯ фардои он рӯз ба ҳаммом рафта озодона даромад ва ба муроду мақсадаш расид.

ШҶҮРБОИ ХАРГҶШ

Касе аз саҳро барои Афандӣ як харгӯш тӯҳфа овард. Афандӣ ӯро дар хонааш як шаб меҳмон карда, бо миннатдории бисёре гусел намуд.

Аз байн ягон ҳафта гузашта буд, ки чор-панҷ каси дигар ба ҳавлии Афандӣ даромада омаданд. Афандӣ кӣ будани онҳоро пурсид:

– Мо ҳамсоия ошнои харгӯш овардаатон мебошем, – гуфтанд онҳо.

Афандӣ онҳоро ҳам як шаб бо шӯрбо зиёфат дода бароварда гусел кард.

Аз байн боз ду ҳафта гузашт, ки як рӯз понздаҳ кас якҷоя ба ҳавлии Афандӣ даромада омаданд. Афандӣ кӣ будани онҳоро пурсид, онҳо гуфтанд:

– Мо ҳамсоияҳои ҳамсоия ошнои харгӯш овардаатон мебошем!

– Ҳай-ҳай, бисёр хуб, хуш омадетон! – гӯён ҳамашонро ба меҳмонхона дароварда шинонд ва ба пеши онҳо як тағораи калон лаб-лаб оби софи хунук бароварда монд. Онҳо ҳайрон шуда пурсиданд.

– Эй чаноби Афандӣ, ин чӣ гуна таом аст?

Афандӣ ҷавоб дод:

– Ин шӯрбои шӯрбои шӯрбои ҳамон харгӯш аст, ки ошнои мо оварда буданд...

МУНАҶҶИМОНИ РОСТГҶЙ

Подшоҳе ба мунаҷҷим бисёр эътиқод дошт, ҳеҷ кори худро бе маслиҳати аҳли нучум намекард ва мунаҷҷимонро ҳамеша дар даруни нозу неъмат нигоҳ медошт.

Ширинкори фақире бо модари худ ба пеши ҳамин подшоҳ омада арз кард, ки:

– Ман ва модарам муначчим мебошем ва гуфти мо ҳақ тоқ хато намебарояд.

Подшоҳ ин муначчимони навро ба хизмат гирифт ва баъд аз чанд рӯз ба шикор рафтани шуда, муначчимони нави худро гуфт:

– Ман фардо мехоҳам ба шикор равам, шумо ба ман гуед, фардо борон меборад ё не?

Муначчимписар гуфт:

– Фардо борон меборад.

Аммо модари ӯ гуфт:

– Фардо борон намеборад.

Подшоҳ оташин шуда гуфт:

– Шумо ба ман муайян карда гуед, ки фардо борон меборад ё не? То ман фардо фаҳмам, ки дар ҳукми шумо хато ҳаст ё не.

– Гуфти моро бе ҳеҷ шакку шубҳа босар карда гуед. – гуфт муначчимписар, – албатта дар ҳукми мо хатое намебарояд. Зеро фардо ё борон меборад ё намеборад, агар борон борад, гуфти ман ҳақ намебарояд ва агар наборад, гуфти модарам.

ХАР ХҶРДААСТ

Табибе, ки чӣ чиз хӯрдани беморро пешакӣ фатҳонад, онро ӯро даво мекард, худ бемор шуд ва писарашро ҳеҷ зами насит кард.

– Писарам, ту касби маро ёд гир. Ман аз касби табибӣ чизе намедонам, аммо фақат бо тадбири тахмин кордори мекардам. Чунинчи, ба сари хар беморе, ки равам, хар тарафи хавли беморро ба назар мегузаронам, дар он ҷо пӯчоки харбуза ва ё қарамро ба хонида партофтаре ки дидам, ба бемор меғоям: шумо харбуза, қарам ё ин ки гӯшт хӯрдаед. Инҳо ба шумо зарар доранд. Бо инҳо ин ман даво медиҳам, шифо аз худост, аммо дардатон хавфнок аст.

Агар бемор саломатӣ ёбад, инро аз таъбири давои ман мебаронад, агар мурад ҳам, аҳли хонадони вай ба ман ислоҳ карда мебаронад ва меғоянд: «Чӣ хӯрдани беморро ёфт ва мурданашро ҳам баъзе хабар дод», бинобар ин сарашон дард кунад ҳам, давиде писар ман мебаронад. Агар ту ин тадбири маро ба кор бурда тавонӣ, баъд аз сари ман табибӣ кардан гир, Худо ёрат шавад...

Табиб мурд. Баъд аз гӯру ҷӯби ӯ писараш ба хама маълум кард, ки ӯ ба табибӣ аз пазараш фотеха гирифта чонишин шудааст.

Рӯзе яке аз аҳли он кишнок бемор шуд, табибӣ нагир – писари

табиби кӯҳнаро ба сари болини бемор бурданд. Табиб ба ҳар тарафи ҳавлие, ки бемор дар он ҷо хобида буд, чашм дӯхт ва ғайр аз як тӯқуми ҳар чизи дигаре надид.

Вақте ки табиб ба пеши бемор нишаста, набзи ӯро гирифта, қадре нигоҳ карда истод, гуфт:

– Эй вой! Шумо чаро ҳар хӯрдаед, ин ба шумо бисёр зарар кардааст...

ДЕГАТОН ДУТА НЕ-МӢ?

Мулло Мушфиқиро касе ба меҳмонӣ хабар кард. Вақте ки Мушфиқӣ омад, соҳибхона пурсид:

– Барои шумо палав пазам ё шӯрбо?

– Дегатон дута-мӣ? – гуфт Мушфиқӣ дар ҷавоб.

Соҳибхона ночор ҳам палав ва ҳам шӯрбо пухта зиёфат кард.

Баъд аз палав ва шӯрбо соҳибхона ғайри ҷои кабуд дигар чизи ташнагишикан набаровард.

Пас Мушфиқӣ тадбире фикр карда ба соҳибхона гуфт:

– Бародар, баъд аз хӯрдани харбуза ва тарбуз дар кучо хоб мекунем?

Соҳибхона ночор харбузаву тарбуз ҳам овард ва тавба кард, ки баъд аз ин Мушфиқӣ ном касеро ба меҳмонӣ хабар накунад.

СИРКОИ ЧИЛСОЛА

Аз Афандӣ ҳамсояш пурсид:

– Афандӣ, шумо сиркои чилсола доред?

– Дорам, – гуфт Афандӣ.

– Барои даво камтар диҳед.

– Намедиҳам.

Ҳамсояш аз ин ҷавоб ҳайрон шуда пурсид:

– Барои чӣ намедиҳед?

– Агар ба ҳар кас додан мегирифтам, магар сиркои ман чилсола мешуд?!

Рассом *Олимаҷон Қимомӣ*

Мухаррири матни тоҷикӣ *Зое Абдулло*

Мухаррири матни русӣ *Зарина Сафарова*

Мухаррири матни форсӣ *Шабана Раҷабӣ*

ISBN 978-99947-64-70-4

КЌЗАИ РАВҒАҶ

Афсонаҳои халқии тоҷик

(бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ, форсӣ)

Мухаррири саҳифабандӣ *Мирзи Саидов*

Мухаррири ориш *Раҷаб Раҷабӣ*

Мусаххех *Зулмайхо Насриддинов*

Ба матбаа 198.02.2010 супурда шуд. Чопаш 21.06.2010 ба 1000 нусха.
Андозаи 84x108 1/16. Ҷузъи чопӣ 5,5. Адаби ғайр 300 нусха.

Муассисаи нашриявии «Адиб»-и Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон
734018, ш. Душанбе, кӯчаи Н. Қаробов, 17а.

Дар Комбинати полиграфӣи ш. Душанбе ҷосе шудаст.
734063, ш. Душанбе, кӯчаи Айюб, 12б.

ТАДЖИКСКИЕ
НАРОДНЫЕ ПРИТЧИ

КУВШИН МАСЛА

Душанбе
«Адиб»
2010